

УДК 339.9.01

Яншина А. М.

Київський університет ринкових відносин

ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розкрито суть головних наукових підходів до визначення сучасної ролі країн із ринками, що формуються, у міжнародній економіці і світовій політиці. Проаналізовано ключові передумови реформування системи глобального партнерства задля сталого розвитку у контексті зміни позицій країн із ринками, що формуються, на міжнародній арені. Запропоновано напрями удосконалення системи глобального партнерства задля сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, глобальне партнерство задля сталого розвитку, країни з ринками, що формуються, країни з розвинутою економікою, навколишнє середовище.

Постановка проблеми. Активний економічний розвиток країн із ринками, що формуються, трансформація ролі вказаної групи країн у міжнародній економіці і світовій політиці змінили контекст міжнародних економічних відносин (МЕВ) та актуалізували необхідність перегляду усталених підходів до форм організації міжнародного співробітництва з метою сталого розвитку (СР), інструментів і методів імплементації концепції сталого розвитку на всіх рівнях МЕВ.

Невідкладною проблемою планетарного масштабу за таких умов стає пошук новітніх шляхів удосконалення системи глобального партнерства задля СР у напрямі її «демократизації», врівноваження прав та обов'язків країн із розвинутою економікою і з ринками, які формуються, що враховували би сучасні реалії світового господарства; забезпечили би повноцінну рівноправну участь у системі глобального партнерства всіх без виключення суб'єктів міжнародних економічних відносин та максимізували ефективність реалізації концепції СР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення проблематики глобального партнерства задля сталого розвитку (СР) здійснили О. Білорус, Н. Городня, Ю. Мацейко, Е. Нортон, В. Реутов, Е. Роджерсон, А. Філіпенко, К. Хакенеш, Г. Янус тощо. Роботи наведених науковців присвячені аналізу сутності, атрибутів і вимірів сталого розвитку; специфіки і перепон, присутніх на шляху імплементації концепції СР у країнах світу та її глобальної перспективи; проблем розвитку людства у період після 2015 року; еволюції політики міжнародного сприяння економічному розвитку; суперечностей нині існуючої системи глобального партнерства задля сталого розвитку; цивілізаційних чинників сучасного функціонування економічних систем країн із ринками, що формуються; особливостей реалізації концепції сталого розвитку і моделі «зеленого» зростання у країнах із ринками, які формуються тощо [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. До теперішнього часу, разом з тим, в економічній науці чимало питань у межах проблематики сталого розвитку залишаються без ґрунтовної відповіді. Так, у науковій літературі не сформовано єдиного фундаментального підходу до трактування атрибутів і складових системи глобального партнерства задля сталого розвитку; не здійснено комплексного дослідження передумов реформування системи міжнародної співпраці з метою СР; не надано критичної оцінки глобальної перспективи імплементації концепції сталого розвитку у контексті трансформації ролі країн із рин-

ками, що формуються, у міжнародній економіці і світовій політиці тощо.

Метою статті є аналіз передумов переформатування глобального партнерства задля сталого розвитку в умовах трансформації ролі країн із ринками, що формуються, у міжнародній економіці і світовій політиці.

Основні результати дослідження. Глобальне партнерство з метою розвитку є однією з восьми Цілей тисячоліття ООН, затверджених на Саміті Тисячоліття у Нью-Йорку у вересні 2000 року, що мають бути реалізовані до 2015 року. Серед інших важливих пріоритетів розвитку людства, сформульованих на цьому ж Саміті, – подолання крайньої бідності і голоду, забезпечення всезагальної початкової освіти і гендерної рівності, зменшення дитячої смертності, поліпшення здоров'я матерів, обмеження поширення ВІЛ-СНІДу, малярії й інших захворювань, створення умов для сталого розвитку (СР) доквілля [7].

Повноцінна ефективна система глобального партнерства задля розвитку залишається протягом останніх трьох десятиліть одним із найістотніших, проте досі недосяжних орієнтирів міжнародного співробітництва. На початкових етапах налагодження багатосторонньої співпраці з метою сприяння сталому зростанню ініціатива походила від країн із розвинутою економікою і міжнародних організацій, тоді як країнам із ринками, що формуються, у цьому процесі належала другорядна роль як у зв'язку з їх скромнішими економічними результатами, меншим авторитетом на міжнародній арені, так і їх значно «пасивнішою» зацікавленістю проблемами захисту навколишнього природного середовища.

Ця тенденція у певній мірі зберігається і сьогодні, однак, активізація темпів економічного розвитку країн із ринками, що формуються, і, як наслідок, розширення масштабів їх внеску до спільної справи із пригнічення доквілля у гонитві за надприбутками і світовим лідерством спричинили численні наукові дискусії щодо необхідності й акцентів принципового перегляду колективних підходів до міжнародних механізмів досягнення сталого розвитку людства, домовлених, насамперед, на Самітах у Ріо-де-Жанейро у 1992 і 2012 роках, «Саміті Тисячоліття» у Нью-Йорку у 2000 році, «Саміті Землі Ріо+10» у Йоганнесбурзі у 2002 році, Міжнародній конференції з фінансування розвитку у Монтерреї у 2002 році та інших міжнародних форумах.

Так, вчені з Німецького інституту розвитку К. Хакенеш і Г. Янус вважають, що традиційне донорство і співробітництво «Північ-Південь», покладені в основу реалізації Цілей розвитку

тисячоліття, сьогодні частково втратили власну актуальність під впливом геополітичних змін, а саме – з огляду на суттєву інтенсифікацію темпів зростання країн із ринками, які формуються, за останні три десятиріччя [6, с. 1]. С. Агібалов й А. Кокорін також наполягають на втраті актуальності сучасної міжнародної системи взаємодії країн світу задля сталого розвитку та переконані, що Конференцію ООН зі зміни клімату у Копенгагені у 2009 році, зважаючи на її результати, взагалі можна було би назвати цілковитим «провалом» системи ООН у цілому, якби вона не поклала початок глобальному переформатуванню міжнародного співробітництва у сфері СР, зокрема, у напрямі посилення ролі у цьому процесі країн із ринками, що формуються [8, с. 115, 119].

Е. Нортон, Е. Роджерсон, Х. Карас, Х. Макіно і В. Джанг говорять про те, що традиційна допомога розвитку більше не відповідає реаліям світового господарства та має поступитися місцем у межах системи глобального партнерства задля розвитку новим філантропічним акторам й інвесторам, що сприятимуть сталому зростанню за допомогою ринкових інструментів і на базі законів ринку [4, с. 17; 9, с. 13-14; 10, с. 21-22]. Крім того, науковці наголошують на ролі співробітництва Південь-Південь, яке вважають більш перспективним за співпрацю Північ-Південь.

О. Білорус та Ю. Мацейко, окреслюючи місце країн із ринками, які формуються, і, передусім, Китаю й Індії у сучасній світосистемі, зауважують, що останні, будучи лідерами в гонці світового економічного розвитку, спільно могли би проголосити про настання ери масштабнішої та могутнішої глобалізації, яка серйозно вплине на розвинені й бідні країни світу [1, с. 11]. Лейтмотивом наукових пошуків румунської дослідниці Д.С. Поп є також думка про те, що розквіт країн із ринками, які формуються, розпочав нову еру у міжнародних економічних відносинах і світовій політиці, що потребує формулювання нового бачення шляхів розв'язання проблем сталого розвитку та удосконалення існуючого забезпечення міжнародної взаємодії у цій сфері [11, с. 286].

В. Юрчишин називає характерною особливістю початку нового тисячоліття подальше прискорення глобалізації та міжнародної інтеграції, наслідком яких стали помітні зрушення у відносинах між країнами і групами країн, започаткування нових геоekonomічних та геополітичних союзів та утворень, послідовне перенесення центрів економічного впливу у нові регіони, до нових країн [12, с. 2]. Н. Городня, у свою чергу, зазначає, що глобальний розвиток початку ХХІ століття характеризується поступовим формуванням нового світового порядку на основі багатополарності на противагу біполярному світу періоду «холодної» війни та однополярному – по її завершенню, ознаками якого стають значне посилення глобальної ролі Китаю; утворення в умовах світової фінансово-економічної кризи «великої двадцятки» за участю авангардних держав, що розвиваються; колективні пошуки шляхів реформування міжнародних інститутів; інтенсивні інтеграційні процеси в Азії тощо [2, с. 14].

В. Додонов вбачає найбільш принципові передумови перегляду існуючої світосистеми у транснаціоналізації і монополізації світової економіки, а також у специфіці міжнародного поділу праці на сучасному етапі. Науковець зауважує, що країни з низьким рівнем розвитку економічної системи в умовах транснаціоналізації опиняються перед

вибором – залишатися сировинним придатком країн із розвинутою економікою або ж виходити на вищий технологічний рівень, проте в обмін на втрату частини суверенітету. Крім того, у світлі міжнародного поділу праці автор наголошує на наступній суперечності, що, на його думку, породжує ключову асиметрію у світовій економіці: країни з ринками, які формуються, постачають на міжнародний ринок реальні активи – від сировини до технологій, а країни з розвинутою економікою – управлінсько-посередницькі послуги [13, с. 79].

Істотні економічні зрушення у країнах із ринками, що формуються, не лише внесли важливі корективи до розстановки сил на міжнародній арені, а і концептуально змінили контекст міжнародних економічних відносин. Разом з тим більшість авторів, досліджуючи особливості трансформації позиції вказаної групи країн у міжнародній економіці і світовій політиці, акцентують увагу на економічній складовій розвитку, тоді як інші складові – і, насамперед, екологічна – часто залишаються без належного розгляду. Проте необхідно розуміти, що зміна контексту МЄВ з огляду на посилення Китаю, Індії, інших країн аналізованої групи поставила під сумнів ефективність всієї системи міжнародної співпраці з метою сталого розвитку, а не лише його економічного виміру.

В ООН фундаментальну дискусію щодо необхідності переформатування системи глобального партнерства задля сталого розвитку розпочали, фактично, лише у 2012 році у ході розробки плану дій на період після 2015 року [14, с. 35; 15, с. v; 16, с. 1-2; 17, с. 7-8]. Його основоположним принципом і стала ідея про те, що люди і країни мають розуміти, що їх долі взаємопов'язані [18, с. 10]. Так, положення про реформування системи глобального партнерства є одним із ключових у межах двох Комюніке Групи високого рівня, затверджених у лютому 2013 року у Монровії, Ліберія, та у березні 2013 року на Балі, Індонезія [19; 20].

На користь реформування системи глобального партнерства задля сталого розвитку у напрямі її «демократизації» та врівноваження у її межах прав й обов'язків країн із розвинутою економікою, з ринками, що формуються, і країн, які розвиваються, свідчать, на наш погляд, наступні найпринциповіші аргументи.

По-перше, світова економічна і фінансова криза похитнула стереотип про те, що країни з розвинутою економікою на відміну від країн із ринками, які формуються, успішно і назавжди подолали примат економічних інтересів над екологічними та за будь-яких умов зберігатимуть цей позитивний результат. Іншими словами, кризові явища суттєво скоригували плани країн із розвинутою економікою щодо озеленення власних економічних систем, спричинили падіння темпів реалізації екологічних реформ у Західній Європі і США, знову перемістили економічні проблеми до рангу пріоритетних, тоді як країни з ринками, що формуються, в окремих сферах «зеленого» зростання навпаки здобули лідерство.

Так, з одного боку, Європейська Рада у лютому 2013 року затвердила 7-річний бюджет ЄС у розмірі близько 960 млрд. євро, що на 85 млрд. євро менше, ніж це планувалося у 2012 році, і на 34 млрд. євро менше, ніж ідентичний показник у 2007-2013 роках [21, с. 46]. «Урізання» бюджету відбулося у великій мірі за рахунок «зелених» видатків, обсяг яких складатиме у 2014-2020 роках

27 млрд. євро, що на 20% менше, ніж у 2007-2013 роках [22, с. 1]. Статтями витрат, що зазнали найбільшого скорочення, стали розвиток сільських регіонів (-13.4%) та інфраструктури у сфері енергетики (з 9.1 млрд. євро до 5.1 млрд. євро); фінансування програм у межах LIFE (від франц. – L'instrument financier pour l'environnement) та Європейського фонду розвитку моря і рибальства (-27%) [22, с. 4-5]. У 2013 році США, у свою чергу, зменшили обсяги фінансування відновлювальних джерел енергії на 9% [23, с. 14].

З іншого ж боку, уряд Китайської народної республіки у 2013 році виділив на розвиток відновлювальних джерел енергії 56 млрд. дол. США – більше, ніж вся Європа (44 млрд. дол.) і США (36 млрд. дол.); у 2004 році Китай інвестував у цю сферу 2.4 млрд. дол., тоді як у 2009 і 2013 рр., незважаючи на вплив світової фінансово-економічної кризи, цей показник досяг 37.1 і 56.3 млрд. дол. США відповідно [23, с. 11].

По-друге, у разі неспроможності окремих країн із розвинутою економікою поступитися власними геополітичними амбіціями і країн із ринками, що формуються, – мріями про світове економічне лідерство та разом знайти взаємовигідний компроміс на шляху до сталого розвитку у глобальному масштабі, людство зазнає матеріальних втрат (не говорячи вже про величезні нематеріальні втрати в екологічній і соціальній сферах) у розмірі 5-20% від світового ВВП до 2050 року [24, с. 2].

По-третє, негативні наслідки фінансово-економічної кризи в США, глибока економіко-політична криза в ЄС, форс-мажорні ситуації у сфері ядерної енергетики, пов'язані з природними катаклізмами, в Японії нині спричинили часткову втрату лідерства і беззаперечного авторитету країн із розвинутою економікою на міжнародній арені, у цілому, й у межах глобального партнерства задля сталого розвитку, зокрема. З огляду на окреслені деструктивні тенденції у країнах із розвинутою економікою і, навпаки, сприятливі показники функціонування країн із ринками, що формуються, останні сьогодні цілком справедливо поставили під сумнів ефективність системи глобального партнерства задля СР, створеної, фактично, провідними країнами з розвинутою економікою. За таких умов домінуюча роль останніх у ході міжнародного співробітництва з метою ста-

лого розвитку і прив'язка рівня розвитку країни до масштабів її впливу на процес реформування системи глобального партнерства задля СР видаються малоефективними і такими, що потребують істотного переформатування.

Висновки і пропозиції. Існуюча система глобального партнерства задля сталого розвитку втратила актуальність та більше не відповідає сучасним реаліям світового господарства, насамперед, з огляду на істотне посилення позицій і, як наслідок, трансформацію ролі країн із ринками, що формуються, у міжнародній економіці і світовій політиці. Це, у свою чергу, обумовило необхідність пошуку нових ефективніших підходів до побудови та розширення міжнародного співробітництва з метою сталого розвитку.

Заходами пріоритетного вибору, які б сприяли переформатуванню існуючої системи глобального партнерства задля СР, як вбачається, є: підтримка міжнародними економічними організаціями співпраці за напрямом Південь-Південь з метою посилення взаємозв'язків між країнами з близькими рівнями розвитку у сфері сталого зростання, розширення участі країн із ринками, що формуються, у ході імплементації концепції сталого розвитку на міжнародному рівні; оновлення складу учасників системи міжнародної взаємодії задля СР та забезпечення de facto рівності прав всіх суб'єктів цієї системи у процесі розробки та втілення у життя пріоритетів СР (йдеться, зокрема, про ліквідацію прив'язки до позиції тієї чи іншої країни на міжнародній арені); організація повноцінного механізму глобального координування імплементації концепції сталого розвитку поряд із удосконаленням системи звітування щодо результатів досягнення цілей СР на національному рівні, залучення до неї всіх без виключення учасників МЄВ; активізація участі приватного сектору і громадськості у «сталих» ініціативах країн, що розвиваються, і з ринками, які формуються, де головним суб'єктом реалізації концепції СР сьогодні все ще залишається держава; розробка глобальних галузевих «сталих» кодексів поведінки, що сприяла б переміщенню акценту у межах глобального партнерства з міждержавної взаємодії на суб'єктно диверсифіковану співпрацю у царині сталого розвитку.

Список літератури:

1. Глобальна перспектива і стайний розвиток : (Системні маркетингові дослідження) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К. : МАУП, 2005. – 492 с.
2. Городня Н. Цивілізаційні чинники сучасного розвитку країн Східної Азії / Н. Городня // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Історія. – 2011. – №104. – С. 14-17.
3. Глобальні трансформаційні імперативи сталого розвитку національної економіки : монографія / [В. Є. Реутов, К. В. Наливайченко, Н. З. Головченко та ін.]; за наук. ред. Реутова В. Є. – Сімферополь : ПП «Фенікс», 2011. – 284 с.
4. Inclusive and Sustainable Development : Challenges, Opportunities, Policies and Partnerships / Ministry of Foreign Affairs of Denmark, Danida. – London : ODI&Danida, 2012. – 24 p.
5. Філіпенко А. С. Політика міжнародного сприяння економічному розвитку / А. С. Філіпенко // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2012. – №№ 3-4. – С. 81-88.
6. Hackenesch C. Post-2015 : How Emerging Economies Shape the Relevance of a New Agenda / C. Hackenesch, H. Janus. – Bonn : German Development Institute, 2013. – 4 p.
7. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/millenniumgoals>.
8. Агибалов С. Копенгагенское соглашение – новая парадигма решения климатической проблемы / С. Агибалов, А. Кокорин // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 115-132.
9. Kharas H. Catalyzing Development: a New Vision for Aid / H. Kharas, H. Makino, W. Jung. – Washington DC : Brookings Institution Press, 2011. – 320 p.
10. Kharas H. Horizon 2025 : Creative Destruction and the Aid Industry / H. Kharas, A. Rogerson. – London : Overseas Development Institute Publications, 2012. – 32 p.
11. Pop D. Emerging Economies and Sustainable Development / D. Pop // Cross-Cultural Management Journal. – 2013. – № 3(29). – P. 283-291.
12. Юрчишин В. Посткризові перспективи висхідних гігантів / В. Юрчишин. – К. : Центр Разумкова, 2011. – 49 с.

13. Додонов В. Ю. Глобальные детерминанты экономического развития и современная мирохозяйственная система / В. Ю. Додонов // Известия НАН Республики Казахстан. Серия общественных наук. – 2004. – № 3. – С. 75-80.
14. Realizing the Future We Want for All : Report to the Secretary-General / United Nations. – New York : UN Publications, 2012. – 52 p.
15. A Renewed Global Partnership for Development / UN System Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda. – New York : UN Publications, 2013. – 27 p.
16. Geoghegan T. Post-2015 : Framing a New Approach to Sustainable Development / T. Geoghegan. – IRF : Independent Research Forum Publications, 2013. – 6 p.
17. Sustainable Development Scenarios for Rio+20. A component of the Sustainable Development in the 21st Century / United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Sustainable Development. – New York : UN Publications, 2012. – 149 p.
18. Новое глобальное партнерство : искоренение бедности и преобразование экономик посредством устойчивого развития. Доклад группы видных деятелей высокого уровня по разработке повестки дня в области развития на период после 2015 года / ООН, Группа высокого уровня по разработке повестки дня в области развития на период после 2015 года. – Нью Йорк : UN Publications, 2013. – 73 с.
19. Комюніке Групи високого рівня ООН з розробки плану дій на період після 2015 року від 1 лютого 2013 року, Монровія, Ліберія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/sg/management/pdf/Monrovia_Communique_1_Feb_2013.pdf.
20. Комюніке Групи високого рівня ООН з розробки плану дій на період після 2015 року від 27 березня 2013 року, Балі, Індонезія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/sg/management/pdf/Final%20Communique%20Bali.pdf>.
21. Multiannual Financial Framework Conclusions №37/13 / European Council. – Brussels : EUCO, 2013. – 49 p.
22. A Greener EU Budget in the Balance: the 2014-2020 MFF Deal / [Medarova-Bergstrom K., Baldock D., Hart K., Volkery A.]. – London : Institute for European Environmental Policy, 2013. – 11 p.
23. Global Trends in Renewable Energy Investment 2014 : Key Findings / Frankfurt School of Finance and Management, United Nations Environmental Program Centre for Climate and Sustainable Energy Finance. – Frankfurt am Main : Bloomberg, 2014. – 19 p.
24. How Emerging Economies will Green the World / Concept Paper of Energypact UNCTAD Conference, Geneva, 29-30 November 2011. – Geneva : UNCTAD Publications, 2011. – 6 p.

Яншина А. Н.

Киевский университет рыночных отношений

ПРЕДПОСЫЛКИ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА РАДИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Раскрыта сущность главных научных подходов к определению роли стран с формирующимися рынками в международной экономике и мировой политике. Проанализированы ключевые предпосылки реформирования системы глобального партнерства для устойчивого развития в контексте изменения позиций стран с формирующимися рынками на международной арене. Предложены направления усовершенствования системы глобального партнерства для устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, глобальное партнерство для устойчивого развития, страны с формирующимися рынками, страны с развитой экономикой, окружающая природная среда.

Ianshyna A. M.

Kyiv University of Market Relations

BACKGROUND OF THE REFORM OF GLOBAL PARTNERSHIP FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary

In the article main theoretical approaches to the emerging markets' role in the world economy and international relations are examined. Key preconditions of the global partnership for sustainable development reformatting in the context of emerging markets' role transformation are analyzed. Ways of global partnership for sustainable development improvement are proposed.

Key words: sustainable development, global partnership for sustainable development, emerging markets, developed countries, environment.